گفتوگۆ لەگەڵ شاعیر و نووسەر مامۆستا بەهرام.. ئامادەکردنی: کامەران حاجی ئەلیاس

مامۆستا بەهرام: لای من زۆر گرنگە مانشێتی شیعر گوزارشت لە ناوەڕۆکی شیعر بکات
مامۆستا بەهرام: ئەو کاتە شیعر دەنووسم کە دەست قدیلانەی هەستەکانم دەکاتەوە
نووسەرو شاعیری دیاری کوردستان بەهرام محەمەد تاهیر- کاکل ناسراو بە (مامۆستا بەهرام)، وەکو شاعیر و چیرۆك نووس شوێن پەنجەی لەناو کتێبخانەی کوردی دیارە خزمەتێکی زۆری بواری ئەدەبی کردوە خاوەنی چەندین کتێبە لە بواری شیعر،ڕۆمان ،چیرۆك ،وەرگێڕان..لە چەندین گۆڤاری وەکو ئەندامی دەستەی نووسەران کاری کردوە بەمەبەستی ئاگاداربوون لە کار و چالاکییەکانی ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵ دا ئەنجام دا.
هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

***دەرگاکانی نووسینی شیعر زۆرن وەکو(دایك، یادگار، ئازار، غەریبی،خەیاڵ..) بەڕێزتان لە کام دەرگاوە شیعرەکانت لەنگەردەگرن؟**

- بەڵێ دەرگاکانی نووسینی شیعر زۆرن.. چونکە شیعر باڵاخانەیەکی بەرزە و لە سەر ڕووبەرێکی پان و پۆڕ..بنیات دەندرێت، بۆیە بە هەوا گۆڕکێی درووست چەندین دەرگاو پەنجەرەی گەورەکە دنیای نووسینی شیعر فراوانە و دەرگاکانی چوونە ناوەوەشی کراوەن، هەتا ئەگەر کراوەش نەبن، مرۆڤ بەو بەهرە شاردراوە و هەستە ناسکە و ئارەزووە پەنگخواردووە و ویستە بەهێزەی لە ناو ناخ و مێشك و دڵی دا هەیەتی “دەتوانی دەرگاکان بکاتەوە..واتە ئەگەر کلیلەکانی بەهرەو هەست و ویست و ئارەزوو هەبێت دەتواندرێ دەرگاکان بکرێنەوە..
  بەڵێ من چەند کلیلەکی ئەو دەرگایانە بەکار دەهێنم، بەڵام لەوانەیە دەرگایەك لەو دەرگایانەم بە ئاسانتر بۆ بکرێتەوە.. پێم وایە شیعر ئەگەر بە خۆشەویستی خاك و دایك و جوانی نەبێت، ئەگەر شێوە بە نەفرەت نەکات، هەناوی ببرسییەك نەخاتە بەرچاوی تێران، منداڵێك لە باوەشی شیعردا هەست بە

ئارامی نەکات، ژنێك پێیەوە سەربەرز نەبێت، کەرقی ورەی پێشمەرگەیەك و شەڕقانێـــك لە مەورەد نەدات و تیـــژی نەکاتەوە، پێیە خوارەکان ئاگادار نەکاتەوە و هەوڵدان نەبێت بە ڕاستکردنەوەیان ، ئەوە هەر نەبێت باشترە..

***زۆرێك لە شاعیران کاتێکی دیارکراویان نییە بۆ شیعر نووسین ئێـوە کـاتێکی دیارکراوتـان هەیە بۆ شیعـر نووسـین بۆ (شەو، بەیانی ، ئێوارە..)؟**

- ئەو کاتە شیعر دەنووسم کە شیعر خۆی سەرەتاتکێم لە گەڵدا دەکات و هانام بۆ دەهێنی بۆ ئەوەی بینووسم.. ئەو کاتە شیعر دەنووسم کە دەست قدیلانەی هەستەکانم دەکاتەوە..
شیعر کات و ساتی دیاری کراوی نییە.. بەیانی و ئێوارەو شەو و نیوە شەو لای ئەونییە، هەر کاتێك ویستی دەست و لە دەرگات دەدات، ئەگەر ئازای زوو دەرگای لێ ناکەیەوە و پێشوازییەکی گەرم و گوڕی لێ ناکەی.. ئیدی چیدی بەو شێوە جوانییە و ڕەزا سووکییەی هاتووە نایبینییەوە، لەوانەیە جارەکی دی و بە شێوەیەکی دی، جیا لەوەی پێشتر بێتەوە..

***پێتان وایە شیعر تەینا گوزارشت لە خەم ودووری نەهامەتی دەکات ؟ یان پەنجەرەکە بۆ هیوا و ستاتیکا؟**

- ئەمە میللەتێکی بەش مەینەت و ماف خوراو و ستەم لێکراوین، مێژوو فەرامۆشی کردووین و جوگرافیاش دژمانە، ئەگەر ئێمەی نووسـەر و شـاعیر و چیرۆك نـووس و ڕۆمـان نـووس، هەروەهـا مێژوونووسان هەر کەسەو لەلای خۆی ئەو ڕاستییانە نەخاتە بەر گـوێ و چـاوی جیهـان ئەدی دەبـی کێ بیکـات.. خۆ نـاکرێت لە بەرامبەر شکست پێهێنانی شۆڕشێکی تەمەن چواردە ساڵی کە و بێ دەنـگ بـی و شیعرێکـی بۆ نەنووسـی، چۆن دەکـرێ ئەنفـال و کیمیاباران فەرامۆش بکەی و جیهانی لێ تێنەگەیەنیت، ئایا دەکرێ (درۆن) بارانت بکەن و بۆ شیعر نەڵێی ئۆف.؟ دەکرێ وڵـاتت پـارچە پـارچە بێـت و خەمـی بۆ نەخۆی.؟ پاکیزەکـانی نەتەوەکەت تێبـزی گە (اغتصـاب) بکرێـن و جەرگـت بڕیـان نەسووتێت.؟..بەڵام سەرەڕای ئەو نەهامەتییانەش، خۆ ناکرێت شیعر بکەینە ئامرازی پرسە دانان و قوڕ پێوان بەڵکو دەکرێت و دەتـوانین بیکەینە پەنجەرەیەك بۆ هیـوا بەخشـین و ورە بەرزکردنەوە..

***زۆرێك لە شـاعیران کە شیعـر دەنووسـن بەخۆیـان دەنووسـن، ئایـا**

شیعرەکانی تۆ پەیامێکی بۆ خوێنەر لە خۆ دەگرێت؟

- بڕوا ناکەم شاعیرێکی شاعیر، کە زۆربەی خەسڵەتەکانی شاعیریی تێدابی بەو جۆرە بیر بکاتەوە کە شیعر تەنها بۆ خۆی بنووسی.. ئەوە قسەی من نییە، لە مێژە گوتویانە: (شاعیر کە دەقێکی شیعریی دەنووسی تا ئەو کاتەی بڵاوی دەکاتەوە، ئەو شیعرە هی خۆیەتی، بەڵام کە بڵاوی کردەوە دەبێتە موڵکی هەموو خوێنەرانی.. لەبەر ئەوەی پەیامی هەمە جۆر هەیە، بۆیە ڕەنگە هەر شاعیرێکیش جۆرە پەیامێکی لەو جۆرانە هەبێت کە لە شاعیرێکی دیکەی جیا بکاتەوە.. پەیامی من لە شیعر نووسین دا ن کە ئامانجی سەرەکیشمە، بریتییە لە:
- **زمان:** کە یەکێکە لە ئەستوندە هەرە بەهێزەکانی بەرزکردنەوەی ڕەشماڵەی سێ ئەستوندەی شیعرەکانم…من دەمەوێ لە ڕێگەی زمانی پاراوو ڕەسەنەوە پەیامەکەم بگەینمە خوێنەرانمەوە و سەرنجیان بۆ شیعرەکانم ڕابکێشم، لە هەمان کاتدا چەندین وشەی ڕەسەنی مردوو زیندوو بکەمەوە.. (دیلان تۆماس) ی شاعیری پایەبەرزی بەریتانیا دەڵێت: من کە قەسیدەیەك دەخوێنمەوە، سەرەتا وشە جوانەکان سەرنجم ڕادەکێشن، دواتر بیرۆکەی شیعرەکە..
- **بیرۆکە:** واتە خولانەوە بە دەوری جغزی یەك بیرۆکە، نەك تێکەڵ و پێکەڵ کردن، چونکە شیعر چیڕۆك و ڕۆمان نییە بواری باز بازانەی تێدابێت، خوێنەر و ئارەزوومەندانی شیعر حەز لە شیعری درێژ و تێکەڵ و پێکەڵ ناکەن..
  - ئاڵۆزی و تەم و مژاویی: شیعر مەتەڵ نییە هەڵی بێنی، من لە گەڵ ئەو جۆرە شیعرانە نیم خوێنەر دەیان جار بیخوێنێتەوە و تێی نەگات، یان چەندین لێکدانەوەی بۆ بکرێ، یان ئانە پانەی بۆ بکرێ.. کەوانە شیعر دەبێت ڕەنگ و بۆن و تامی هەبێت و پێیانەوە بناسرێتەوە.. بە یەکەم جار کە سەیری شیعر دەکەی ئەگەر شاعیر بی، یان خوێنەرێکی بەردەوامی شیعر بی، بە ڕەنگەکەی دەزانی خۆماڵییە یان نا.. بۆنی مانشێتی شیعرەکە ئارەزووی خوێنەر بۆ خوێندنەوەی شیعرەکە زیاد دەکات.. بیخوێنەوەو بڕۆ ناو قووڵایی شیعرەکە ئینجا دەزانی تامی شیرینە یان تفت و تاڵ

***مانشێتی شیعرەکانت سەرنج ڕاکێشن تاچەند گوزراشت لە ناوەڕۆکی شیعرەکانت دەکات، پێتان وایە مانشێتی شیعر دەبێ گوزراشت لە ناوەرۆك بکات؟**

- بەڵێ لای من زۆر گرنگە مانشێتی شیعر گوزارشت لە ناوەڕۆکی شیعر بکات، چونکە زۆر لە خوێنەرانی شیعر (هەتا خوێنەرانی بابەتەکانی دیکەی نووسین و چیڕۆك و ڕۆمانیش) ئەگەر مانشێتی شیعرەکە سەرنج ڕاکێش نەبێت لەوانەیە شیعرەکە پشتگوێ بخەن و نەیخوێننەوە..
***شاعیری فەرنسی (لویس ئارگونی) دەڵێت "ئەگەر شیعر نەبوایە هەمووومان تووشی خوورپەی(سەکتە) دڵ دەبووین، بۆچوونت لەسەر ئەم دەستەواژە چیە؟**

- لەوەتی مرۆق هەیە شیعر هەر هەبووە و تاکو ئێستاش بەردەوامە، خەڵکیش هەر تووشی خوورپەی دڵ بووە و دەبی، ڕۆژ لە دوای ڕۆژیش کەسانی تووشی خوورپەی دڵ دەبن لە زیاد بووندانە، لەوانەیە زۆربەشیان شاعیر بن.. من قسەی ئەو هاوڕێ شاعیرەمان بەو نوکتەیە دەچوێنم (دەشوبهێنم) کە کابرایەکی سەر بە عەشیرەتێك لە ناو خەڵکی عەشیرەتەکەی خۆی گۆتبووی: ئەرێ ئەوانەی لە عەشیرەتی ئێمە نینە کوو دەتوانن بژین!!!! من ئەگەر پێچەوانەی سەرلە بەری ئەو بیرکردنەوەیە نەبم، لەبەر ئەوەیە کە لەوانەیە کەسێکی لاوازی هەست تەنك و ناسك شیعرێکی پڕ لە ئازارو خەم و نەهامەتی بخوێنێتەوە کاری لێ بکات و تووشی خوورپەی دڵی بکات ،کە ئەوەش زۆر دەگمەن ڕوودەدات
خەڵکی عەشیرەتەکەی خۆی گۆتبووی: ئەرێ ئەوانەی لە عەشیرەتی ئێمە نینە کوو دەتوانن بژین!!! من ئەگەر پێچەوانەی سەرلە بەری ئەو بیرکردنەوەیە نەبم، لەبەر ئەوەیە کە لەوانەیە کەسێکی لاوازی هەست تەنك و ناسك شیعرێکی پڕ لە ئازارو خەم و نەهامەتی بخوێنێتەوە کاری لێ بکات و تووشی خوورپەی دڵی بکات ،،کە ئەوەش زۆر دەگمەن ڕوودەدات..
***چۆن دەڕوانیتە ئاستی شاعیرە لاوەکان؟**

- پێم وایە ئەو هەویرە ئاوی زۆری دەوێ، بۆیە ئەگەر بەو پەلە پەلییەی وەڵام دانەوەی پرسارێك ئاستی لاوەکانمان هەڵبسەنگێنم هەڵەمە.. تەنها من ئەوە دەڵێم: کەم کەس هەیە چەندین شیعری (حاجی قادرو فایەق بێکەس و گۆران و......هتد)

لەبەر نەکردبی، کەچی ئەستا کەم کەس، یان بەدەگمەن هەیە بتوانی شیعرێکی نوێ ئەزبەر بکات، لەبەر ئەوەی سەرو بنیان یەك ناگرنەوە، یان ئەو ئاوازو مۆسیقایەی لەواندا هەیە، ئەستا ناڵێم هەر نییە، بەڵام دەگمەنە..

***جگە لە بواری نووسینی شیعر لە چیرۆك نووسینش ئەسپی خۆتان تاوداوە چۆمکی چیرۆکەکانت لە چییەوە سەرچاوە دەگرن؟**

▪ بەڵێ دوو کۆمەڵە چیرۆك و ڕۆمانێکم چاپ کردووە، ڕۆمانێکیشم لەبەر دەستە زۆری نەماوە تەواوی بکەم.. پێم وایە، ڕۆمان و چیرۆك و شیعر سێ برای گەورە و ناوەنجی و بچووکن، بەڵام بە جۆستەو خەسڵەت جیاوازن.. لای من چیرۆك و ڕۆمان نووسین، لە نووسینی شیعر ئاسانترە.. شیعر تیف تیفەی زۆری دەوێ، واتە گەڕان بە دوای وشەی جوانی ئاوازبەخش بۆ جۆرێك لە گۆڕێ نەتەی مۆسیقا بسازێت..هەروەها شیعر بە دەربڕینێکی کەم مانایەکی زۆرت پێ دەبەخشی، کەچی لە نووسینی چیرۆك و ڕۆمان بۆ هەمان مەبەست دەتوانی درێژدادەی بکەیت و ئەو هەموو جوانکارییەی شیعریشی ناوێت.. چیرۆك و ڕۆمانەکانیشم هەر زیاتر لە مەینەتی و نەهامەتییەکانی نەتەوەکەم سەرچاوە دەگرن، هەتا ئەگەر چیرۆکەکەی خۆشەویستیش بنووسم ناتوانم لەگەڵ بەدبەختییەکی میللەتەکەم تێکەڵی نەکەم..

نووسەر و چیرۆك نووس “محمد تاهیر- کاکل، ناسراو بە (مامۆستا بەهرام) لە چەند دێڕێك دا:

▪ ئەندامی کارای سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە
*ئەندامی فیدراسیۆنی ڕۆژنامەنووسانی نێودەوڵەتییە
*ئەندامی یەکێتی نووسەرانی کوردە
*، ئەندامی یەکێتی مامۆستایانی کوردستانە
*ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری (هەرێمی کوردستان) بووکە لەلایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری دەردەچوو.
*ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری (داد) بوو کە لەلایەن وەزارەتی داد دەردەچوو.
تاکو ئەستا ئەم کتێبانەی بۆ چاپ گەیاندووە:

▪ کاتم بەفیڕۆ نادەم کۆمەڵە چیرۆك بۆ منداڵان ٢٠٠٥
-ڕۆشنبیری … کۆمەڵگەی مەدەنی وەرگێڕان ٢٠٠٦

- کورد- عەرەب- شۆڤێنیزم وەرگێڕان ۲۰۰۹
- شەلم کوێرم ناپارێزم کۆمەڵێك وتاری خۆی ۲۰۱۰
- ئەوەشمان فت کۆمەڵە چیرۆك ۲۰۱٤
- ڕەوشت و سیاسەت برتراند ڕاسل وەرگێڕان ۲۰۱۵
- ئێمە کێین؟ سامویل. ب. هنتگتۆن وەرگێڕان ۲۰۱٦
- زامەکان دەکولێنەوە ڕۆمان بەرھەمی خۆی ۲۰۱۸
- کەزی دایکمیان بڕیوە کۆمەڵە چیرۆك – خۆی ۲۰۱۹
- تووڕەم لە ھەور و با شیعر ۲۰۲٤

شکۆی شاژنایەتی خۆرم شکاند شیعر ۲۰۲٤

*ئەم کتێبانەشی ئامادەن بۆ چاپ:

-راپ□□ینی جووتیاران – ر□مان

-ململان□ی زلھ□ز□کان ک□م□□□ك وتاری وەرگێڕدراو

- ل□ گوند□و□ ب□ شار – ر□مان

کتێب\ گوتار لە نێو گوتاردا.. نووسینی غازی حەسەن

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن..

GhaziHAssan_GwtarDownload

ململانێی چینایەتی مانای چییە؟.. چاوپێکەوتن لەگەڵ حەمید تەقوایی.. وەرگێڕانی

کاوە عومەر

ئینتەرناسیۆناڵ: بە بەچوونی ئێوە جگە لە ناڕەزایەتی شەقام و مانگرتنی کرێکاری، خەباتی چینایەتی لە چ فۆرمێکدا ڕوودەدات؟

حەمید تەقوایی: ناڕەزایەتی و مانگرتنەکانی کرێکاران شێوازی ڕوونی خەباتی چینایەتین. بەڵام خەباتی چینایەتی مانایەکی فراوانتر و بنەڕەتیتری هەیە. هەر ڕووبەڕووبوونەوەیەکی سیاسی، کۆمەڵایەتی، زانستی، فەلسەفی، هونەری، ئەدەبی و هتد لە کۆمەڵگادا لەسەر ئەو جیاکاری وکێشە و نەهامەتیانەی کە هەن، بەشێکە لە خەباتی چینایەتی. ئەگەر بە خەباتی چینایەتی بڵێین ململانێی چینایەتی (Class Struggle) بەوەرگێڕانی وردتری)، چەمکێکی ڕوونتر دەبێتەوە. واتە کێشمەکێش بەمانای بەریەککەوتن و دژایەتی و ڕووبەڕووبوونەوە لە نێوان بەرژەوەندی چین و توێژە جیاوازەکان و لە نێوان نوێ و کۆن و لە نێوان داهاتوو کە لەدایک دەبێت و ڕابردوو کە سەردەمی بەسەر چووە. ئەمە ئەو ململانێیە کە ئەمڕۆ لە نێوان دوو چینی سەرەکی کرێکاران و سەرمایەدار لە هەموو بوارەکاندا دەگوزەرێت. لە ململانێی بەرزکردنەوەی کرێوە تا دەگاتە ناکۆکی لەسەر بودجەی خزمەتگوزاریە خۆشگوزەرانیەکان، لە بەرەنگاربوونەوەی فێرکردنی داروینیزم لە قوتابخانەکانی ئەمریکا تا سانسۆرکردنی پۆستەری بێدینەکان لە ئینگلتەرا و لە ئینکاری گەرمبوونی زەویGlobal Warming تا بە فەرمی ناسینی مافی کەوانەکان، هەموویان نموونەی جیاوازی ململانێ یان ململانێی چینایەتین. ئەم ململانێیە هەندێک جار پەرەدەسەنێت و دەچێتە سەر شەقامەکان – وەک بزووتنەوەی داگیرکەر، شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی، بزووتنەوەی من چارلی ئیبدۆم، ناڕەزایەتییەکانی هەلەک زەردەکان لە فەرەنسا، بزووتنەوەی می تو (Me Too) و… و هەندێکجاریش لە ئاستی مشتومڕی سیاسیدا دەمێنێتەوە- وەک ڕاست بوون یان نەبوونی گڵوباڵ وارمین ویان مشتومڕی نێوان داروینیزم ودیزاینی هۆشمەند (intelligent desing)، لە دەرەوەی چینی کرێکارن. بزووتنەوەی کرێکاری لە شێوەی مانگرتن و ناڕەزایەتیدا، شێوازێکی ئاشکرا و بەردەوامی خەباتی چینایەتییە کە ڕاستەوخۆ تەحەدای خاوەنکارەکان و حکومەتەکەیان دەکات؛ بەڵام چین و توێژەکانی دیکەی کۆمەڵگەش چەندین بزووتنەوەی ناڕەزایەتی پێکدەهێنن. وەک بزوتنەوەی ڕەشپێستەکان لەسەر مافی مەدەنییەکان لە ئەمریکا یان بزووتنەوەی دادخوازی و بزووتنەوەی دژی حیجاب لە ئێران. ئەم بزوتنەوانە بەتەواوی پەیوەستن بە خەباتی دژ بە سەرمایەداریشەوە، چونکە لە

سەردەمی ئێمەدا هۆکارو سەرچاوەی هەموو نەهامەتی و هەڵاواردنەکان سیستەمی سەرمایەدارییە. کاتێک کێشمەکێشی چینایەتی لەسەر دەوڵەت چڕ دەبێتەوە، بە پێی پێناسە، ئەمە لەبەردەم بارودۆخی شۆڕشگێڕانەداین. شۆڕش لە ڕاستیدا لووتکەی ململانێی چینایەتییە لەسەر دەسەڵاتی سیاسی. دیارە لە ئێراندا ڕاپەڕینەکانی ساڵانی ١٣٨٨، ١٣٩٦ و ١٣٩٨ و ئەمڕۆش ڕاپەڕینی ژن ژیان ئازادی، نموونەی ڕوونی سەرهەڵدانی ململانێی چینایەتییە لەسەر دەوڵەت و سیستمی هەبوو. لە سەرەتای دامەزراندنی کۆماری ئیسلامییەوە چەندین بزووتنەوەی ناڕەزایەتی لە ئارادایە. هەر لە بزووتنەوەکانی چین و توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگەوە (جوڵانەوە کرێکاران، ژنان، گەنجان، قوتابیان، و کۆوانە و هتد) تا دەگاتە ململانێ لەسەر پرسە هاوبەشەکانی چین و توێژە جیاجیاکانی خەڵک، وەک بزووتنەوەی دژ بە بێ مافییەکانی ژنان و… بە تایبەتی دژی حیجابی زۆرەملی و هەڵاواردنی جێندەری، بزووتنەوەی دادخوازی، بزووتنەوەی دژی لەسێدارەدان و هتد. خەباتی چینایەتی هەموو ئەم ناڕەزایەتی و ململانێیانە لەخۆدەگرێت. ئینتەرناسیۆنال: کۆماری ئیسلامی ئێران ڕژیمێکە پارێزەری لە سەرمایەدارەکان و پەیوەندییەکانی سەرمایەداری دەکات و زۆرێک لە سەرکردەکانی بوونەتە سەرمایەداری زەبەلاح لە ئێران. بەڵام توێژێک سەرمایەداری زەبەلاح کە پەیوەندییان بە حکومەتەوە نییە، دەیانەوێت بیڕووخێنن. ئایا ئەم خواستی ڕووخاندنەی بەشێک لە چینی سەرمایەدارانیش هەر بەشێکە لە خەباتی چینایەتی؟ حەمید تەقوایی: بە بڕوای من ڕووبەڕووبوونەوەی توێژە چینایەتییە سەرمایەدارەکان لەگەڵ حکومەتەکەیان کە بارودۆخی ئەمڕۆی ئێران نموونەیەکی توندی ئەوە، ڕاستەوخۆ بەشێک نییە لە ململانێی چینایەتی لە کۆمەڵگادا؛ بەڵام دەرئەنجام و ڕەنگدانەوەیەتی. کاتێک بەشێک لە چینی دەسەڵاتدار کە دەوڵەتی چینەکەی خۆی دەبینێت کە بێ توانایە لە کۆنترۆڵکردنی کۆمەڵگا و پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆیدا، دەچێت بەرەو ئۆپۆزسیۆن. ئەمەش خۆی دەرکەوتەی واقیعێکی گشتیترە. لە هەموو سیستمە سەرمایەدارییەکاندا، بزووتنەوە و حزبی جۆراوجۆری بۆرژوازی لەسەر چۆنیەتی پاراستنی بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان لە کۆمەڵگادا دروست دەبن، کە لە ڕووی سیاسییەوە جیاوازن لە یەکتر. لە دیموکراسی پەرلەمانیدا ئەم ناکۆکییانە لە هەڵبژاردنەکاندا دیاری دەکرێن، لە سیستەمی دیکتاتۆریشدا، بە پیلانگێڕی و کودەتا و هێز. بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا بابەتی ناکۆکی ناوخۆیی حیزب و هێزەکانی بۆرژوازی (چ ڕیفۆرمخواز، لیبراڵ، کۆنەپەرست، فاشیست و هتد)، لەسەرچۆنیەتی پاراستن و بەهێزکردنی تەواوی سیستەمی سەرمایەدارییە. ئەم ڕاستییە لە هەلومەرجی سیاسی

ئێراندا بە ڕوونی دەبینین. دژایەتی هێز و لایەنە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆن بە کۆماری ئیسلامی لەبەر ئەوەیە کە پێیان وایە ئەم حکومەتە هەموو سیستمی خوازراوی چینەکەیانی خستووەتە مەترسییەوە و ئەم سیستەمە خوازراوە بە پاشایەتیخوازەکان کە بەشەکی سەرەکی لە باڵی ڕاستی- ئۆپۆزسیۆنن، هیچ نییە جگە لە گەڕانەوە بۆ دیکتاتۆری شاهانە کە ٤٥ ساڵ لەمەوبەر، کۆمەڵگە چارەنووسی خۆی لەگەڵ یەکلایی کردووە و ئێستاش کە ئەم هێزانە لەژێر گوشاری بزوتنەوەی ژن ژنان ئازادیدا پێداگری لەسەر شۆڕش و ڕووخاندن دەکەن، بە ئاشکرا بەرگری لە سوپای پاسداران و بەسیج و هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی دەکەن بە مەبەستی "پێشگرتن لە ئاژاوەگێڕی". ئەم دەخە ئەو ڕاستیەدووپات دەکاتەوە کە تەنانەت کاتێک بەشێک لە هێزە سیاسییە بۆرژوازییەکان ناچار دەبن لەدژی حکومەتەکەیان بووەستنەوە، ئامانجیان ڕێگریکردنە لە گۆڕانکاری ڕیشەیی لە سیستەمەدا کەهەیە.
لە ڕاستیدا لە ڕیزبەندی خەباتی چینایەتیدا، هەموو هێزە ڕاستڕەوەکان، لە ئۆپۆزسیۆن و لە حکومەتدا، لە دژی چینی کرێکار و جەماوەری خەڵک دادەنرێن، کە ئەرکیان بنبڕکردنی هەر جۆرە هەڵاواردن و نایەکسانی، هەژاریی و نائەمنی ئابوورییەکە.
ئینتەرناسیۆناڵ: چ کاتێک دەتوانرێت بانگەشەی ئەوە بکرێت کە خەباتی چینایەتی لە بەرژەوەندی کرێکاران کۆتایی هاتووە؟ ئایا خەباتی چینایەتی لە بنەڕەتدا بۆ دامەزراندنی سۆسیالیزم کۆتایی دێت؟ حەمید تەقوایی: ئاشکرایە کە دامەزراندنی سۆسیالیزم ئامانجی کۆتایی چینی کرێکار و حزبەکەیەتی، بەڵام ڕێگای گەیشتن بەو ئامانجە ستراتیژییە، چەندین نەبەرد و پێشکەوتن و دەستکەوت لەخۆدەگرێت. سەپاندنی مافی ڕشتەیی و مەدەنی (مافی ڕێکخستن، مافی مانگرتن، کەمکردنەوەی کاتی کارکردن، زیادکردنی کرێ و…)، وە جێبەجێکردنی ئەو داخوازییە خۆشگوزەرانیانەی کە هەموو کۆمەڵگە لەی بەهرەمەندە (چاودێری تەندروستی و خوێندنی بێبەرامبەر، کەمکردنەوەی تەمەنی خانەنشینی، بێکاری و بیمەی پزیشکی و هتد) خزمەتگوزارییەکانی خۆشگوزەرانی) هەموویان دەستکەوتی بزووتنەوەی کرێکاری و دەرئەنجامی سەرکەوتنیەتی لە شەڕە چینایەتییە بەردەوامەکاندا. ئەم پێشکەوتنانە هەم بارودۆخی ژیانی کرێکاران و تەواوی خەڵک باشتر دەکەن و هەم هەلومەرجی سەرکەوتنی کۆتایی، دامەزراندنی سۆسیالیزم، فەراهەمتر دەکەن. دەستدامەینی سیاسی بۆرژوازی و بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتی سیاسی خاڵی وەرچەرخانە لەم پرۆسەیەدا، هەرچەندە خۆبەخۆ بە مانای دامەزراندنی سۆسیالیزم نییە؛ بەڵام سەرکەوتنێکی یەکلاکەرەوەی چینی کرێکارە بە ئەوەی بەرەو دەستدامەینی ئابووریی بۆرژوازی و بەدیهێنانی سۆسیالیزم و

دواجار لە ناوبردنی چینەکان بەوات. لەگەڵ بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات لەلایەن چینی کرێکارەوە، هێز و حزبە بۆرژوازییەکان وەدەرنراوە بە ئۆپۆزسیۆن؛ بەڵام سیستەمی چینایەتی دەم دەست لەناو ناچێت. خەباتی چینایەتی تەنانەت دوای ڕووخانی سیاسی چینی سەرمایەداریش بەردەوامە؛ بەڵام ئەمجارەیان بە چینی کرێکار لە دەسەڵات و بۆرژوازی لە ئۆپۆزسیۆن. لەم دۆخەدا چینی کرێکار لە پێگەی دەوڵەتەوە، کە لە شێوەی شوراکان جەماوەی خەڵکی لەخۆدەگرێت و لە دەسەڵاتدارێتیدا بەشداری پێکردووە، و بە پشت بەستن بە یاسا و دەسەڵاتی حکومەتی شوراکان، لە پێگەی زۆر بەهێزترەوە، بەردەوام بن لە خەباتکردن بۆ ڕزگارکردنی هەموو کۆمەڵگا لە هەر جۆرە جیاکارییەک و زاڵبوونێکی چینایەتی. ململانێی چینایەتی کاتێک دەگاتە کۆتایی، یەکەم، کار چالاکیی داهێنەرانە و ئازادانەی هەر تاکێک بێت و مەرجی پێشوەختە نەبێت بۆ دەستەبەرکردنی بژێوی ژیانی خۆی و دووەم: دەوڵەت بە مانای ئۆرگانێکی سیاسی لەناوچووە و بووەتە ئۆرگانێکی ئیداری. واتە کاتێک بە بڕوای مارکس کۆمەڵگەی مەدەنی گەشەیسەندووە بە "کۆمەڵگەی ئینسانی، یان ئینسانیەتی کۆمەڵایەتی". ٤

تیۆری (Self Therapy) کاڕل ڕۆجەرس – شیکردنەوەیەکی زانستی.. ابراهیم موحەمەد (ئەبڕاهام لەقای)

ئەم تیۆرەی کاڕل ڕۆجەرس یەکێکە لە گرنگترین تیۆرەکان لە بواری دەروونناسی کەسایەتیدا. ئەم تیۆرە جەخت لەسەر چۆنیەتی دروستبوون و گۆڕانی تێگەیشتنی تاک لە خۆی(Self) دەکات. ڕۆجەر پێی وایە کە (Self- خۆ) لە دوو بەشی سەرەکی پێکدێت: خودێکی ڕاستەقینە و خودێکی ئایدیاڵ.

نموونە: ئەبڕاهام خوێندکارێکی زانکۆیە. خودی ڕاستەقینەی ئەو

کەسەکە کە هەندێک جار دواکەوتنی هەیە لە پێشکەشکردنی ئەرکەکانی، بەڵام هەوڵدەرە. خودی ئایدیاڵی ئەو خوێندکارێکی نموونەییە کە هەمیشە ئەرکەکانی لە کاتی خۆیدا پێشکەش دەکات.
کاتێک "خودی ڕاستەقینە" و "خودی ئایدیاڵ" لە یەکتر نزیک دەبنەوە، تاک هەست بە ئاسوودەیی دەروونی زیاتر دەکات.

نموونە: ئەگەر ئەبڕاهام هەوڵ بدات و بەرەبەرە باشتر بێت لە بەڕێوەبردنی کات و پێشکەشکردنی ئەرکەکانی، ئەوا "خودی ڕاستەقینە"ی نزیک دەبێتەوە لە "خودی ئایدیاڵ"ی، کە دەبێتە هۆی هەستکردن بە ڕەزامەندی زیاتر.

لە هەمان کاتدا نابێت پرسی ئەزموونی "تاك" فەرامۆش بخەین چونکە ئەزموونەکانی ژیان ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن لە شێوەدان بە تێگەیشتنی تاک لە خۆی و لە هەمان کاتدا وێناکردنی بە دەوروبەر.

نموونە: ئەگەر مامۆستاکانی ئەبڕاهام هانی بدەن و پشتگیری بکەن، ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی کە وێنەی خۆی لای خۆی باشتر بێت و متمانەی بە خۆی زیاتر بێت و ببێت سایکۆلۆجستێکی ئاستبەرز و زیاتر لەوێنا ئایدیاڵێکی خۆی نزیك بێتەوە (سەرنجێك ئەم پرسە جیاوازە لە وەهم).
وە ڕۆجەرس پێی وایە کە مرۆڤ بەردەوام لە گەڕان و گەشەکردندایە بەرەو " self-actualization واتە خۆبەدیهێنان بەنموونە ئەوەی ئەبڕاهام ماسلۆ باسی دەکاتن لەکۆتا قۆناغی قوچەکەکە".

نموونە: لەگەڵ تێپەڕبوونی کات، ئەبڕاهام فێری شێوازی باشتری خوێندن و بەڕێوەبردنی کات دەبێت. ئەمەش یارمەتی دەدات بە گەیشتن بە پۆتەنشیاڵی تەواوی خۆی وەک خوێندکار. وە لە هەمان کاتدا ڕۆجەرس پێی وایە کە ژینگەیەکی پشتیوان و پڕ لە ڕێزگرتن یارمەتی تاک دەدات بە گەشەکردنی تەندروست.

نموونە: ئەگەر خێزان و هاوڕێکانی ئەبڕاهام هانی بدەن و پشتگیری بکەن، ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەو هەست بە ئاسوودەیی زیاتر بکات و باوەڕی بە تواناکانی خۆی زیاتر بێت.

لە کۆتاییدا، تیۆری Self Therapy ی ڕۆجەرس گرنگی بە تێگەیشتنی تاک لە خۆی دەدات و چۆن ئەم تێگەیشتنە کاریگەری لەسەر ڕەفتار و گەشەکردنی کەسی هەیە. ئەم تیۆرە بووەتە بنەمای زۆر لێکۆڵینەوە و شێوازی چارەسەری دەروونی، بە تایبەتی لە بواری ڕاوێژکاری دەروونی و پەروەردەیی و تەندروستی دەروونی.

سەرچاوە بەکارهاتووەکان:
-1
https://study.com/learn/lesson/carl-rogers-theory-in-humanistic-psychology-carl-rogers-theory-of-personality-client-centered-therapy.html#:~:text=Only%2068K%20views-,What%20is%20Carl%20Rogers’%20Theory%3F,individual%20achieves%20their%20full%20potential

https://web.cortland.edu/andersmd/rogers/self.html-2

https://www.simplypsychology.org/carl-rogers.html-3

https://www.structural-learning.com/post/carl-rogers-theory-4
-5 ئەم سەرچاوەیە بە PDF ـە، بەهیوای سوود.
https://ampgc.ac.in/Admin/upload/documents/econtent/Dr_Garima_Rogers%20theory_of_personality.pdf

---

بەخشینەوەی ئومێـــــد بەم هەڵبژاردنە خەتایە!.. عوسمانی حاجی مارف

پاش دوو ساڵ لە چەقبەستن و دەرگیربونی بارزانی و تاڵەبانی بە بڕیاردان لەسەر دیاریکردنی کاتی هەڵبژاردن، دواجار نێچیرڤان بارزانی فەرمانێکی هەرێمی دەرکرد کە وادەیەکی نوێی لە٢٠-١٠-٢٠٢٤ دیاریکرد بۆ ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکان. لەهەمانکاتدا داوای لە لایەنە پەیوەندیدارەکان کرد کە هاوکاری و هەماهەنگی لەگەڵ کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان بکەن بۆ جێبەجێکردنی ئەم فەرمانە.

ئەوەی شایانی باسە ئەمە پێنجەمین فەرمانی نێچیرڤان بارزانییە بۆ دیاریکردنی وادەی هەڵبژاردنی کوردستان، کە دوو ساڵە ماوەی خولەکەی کۆتاییهاتووە. بڕیاری دادگای فیدراڵی بە هەڵوەشاندنەوەی ”سیستەمی کۆتا“ بۆ کەمینەکان لە پەرلەمانی هەرێمدا کە لە مانگی

شوباتی ساڵی ڕابردوودا دراوە، بووە هۆی ئەوەی زیاتر ئەو بابەتە ئاڵۆزتر بێت، بەتایبەتی ئەو ناڕەزایەتییە توندەی کە بارزانی دەریبڕی، بەڕاگەیاندنی بەشدارینەکردنی لە هەڵبژاردنەکاندا، دوای دەرچوونی بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی، پاش ئەوەی دادگا لە سەرەتای مانگی ئایاردا بڕیارەکەی هەموارکردەوە، دواتر بارزانی گەڕانەوەی بۆ بەشداریکردن پەسەندکرد.

ئەوەی ڕاستی بێت ئەتوانین بڵێین ئاڵۆزی پرسی هەڵبژاردنەکانی هەرێم تەنیا پەیوەندی بە بڕیارەکانی دادگای فیدراڵەوە نەبووە، بەڵکو زیاتر پەیوەندی بە ململانێ و کێبڕکێی نێوان خودی هەردوو بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانییەوەیە، کە چەندین ساڵە شەڕی گۆڕینی هاوسەنگی هێزەکانیان لە بەرامبەر یەکتردا دەکەن و هۆکاری فەراهەمهێنانی دۆخی بارگرژی و ناڕەحەتی گوزەرانی دانیشتوانی کوردستانی عێراقی لێکەوتۆتەوە. هەر لایەنێکیان لە هەر دەورەو دۆخێکدا بەدوای ئەو هەلەدا دەگەڕێن بەهەر بەهاو کردارێکی نامەرایی بێت، چۆن ئەتوانن و چۆن بۆیان دەلوێت نفوزو پێگەی هێزەکەیان لە ئاستێکی باڵاتردا نیشان بدەن. ئەمەش لە دۆخی گێژاوی پرۆسەی ئەم هەڵبژاردنەی ئێستادا کاریگەری زیاتری لەسەر پرسی دواکەوتنی ئەم هەڵبژاردنەو کێشەکانی نیشانداوە، بەڵام دواجار بارزانی ناڕەزایەتی دەربڕی بەرامبەر بە شێوازی دابەشکردنی کۆتاکان، کە بەو ناڕەزایەتییە توانی فشار خاتە سەر دادگای فیدراڵی و بڕیاری دادگای فیدراڵی لەسەر کوتاکان هەموارکرێتەوە، هەر لەم بارەیەوە بارزانی توانی بڕیارێک لە دادگای فیدراڵی وەربگرێتەوە، کە هەرێمەکە دابەش بکات بۆ ٤ کەرتی هەڵبژاردن، دابەشکردنی پشکەکەش بەسەرهەرسێ پارێزگای هەولێر، سلێمانی و دهۆکە.

ئەوەی کە بۆمان ڕۆشنەو گومانی تیانییە، لە هەڵبژاردنەکانی ڕابردودا هەرکاتێک بەبەشداری بارزانی و تاڵەبانی وەک دوو هێزی بنەماڵەو میلیشیا ئەو هەڵبژاردنە بەڕێوەبرابێت، ئاشکرایە کە نەتوانراوە هیچ ئاڵوگۆڕێکی ڕیشەیی لە پێکهاتەی حکومەتی هەرێم و چۆنیەتی دەسەڵاتی زۆنی زەردو زۆنی سەوزدا پێشهاتبێت، بۆیە ناکرێت لە خۆشخەیاڵی ئەوەدابین کە لە هەڵبژاردنی ئەم جارەشدا پێشبینی ئەوە بکەین کە گۆڕانکاری ڕیشەیی لە هەیکەلی حکومەتی هەرێمدا ڕووبدات. بنەماڵە لە شوێنی خۆیدایەو میلیشیاکانیش کاریان بە پاراستنی ئەم دوو بنەماڵەیە نەوەستاوە، بۆیە سەرەڕای ئەو هەموارکردنە بچووکانەی کە دەسەڵاتی دادوەری عێراق بە یاساکەی کردووە، بەڵام گومانی بەردەوامی گەندەڵی و دزیکردن و تەزویرو کۆنترۆڵکردنی دۆخی هەڵبژاردن، لەلایەن پارتی و یەکێتییەوە ڕاناگیرێت. دوو ساڵە پەرلەمان هەڵوەشاوەتەوە، بەڵام سەرۆکایەتی

مەسرور بە حکومەتی هەرێم لەرزەیەکی تێنەکەوتوە.

وادەی هەڵبژاردن بە گرنگ وەسف دەکەن وەک ئامرازێک بۆ پڕکردنەوەی بۆشایی دەستووری و پێدانی شەرعیەت بە دەسەڵاتدارانی هەرێم، بەو مانایەو تا لەچوارچێوەی یاساکانی دەوڵەتی فیدراڵی عێراقدا بەهرەمەندە بن لە بەڕێوەبردنەوەی هەرێمدا..!.

سەبارەت بە پرسی ئەو بۆشاییە دەستوریەی کە بەهۆی نەبوونی پەرلەمانی هەرێمەوە دروست بووە، ئێستا بەناوی ئەوەی کە گوایە بە ئەنجامەدانەوەی هەڵبژاردن شەرعیەت بە حکومەت دەگێڕێنەوە، شاراوەنیە کە لەسایەی دەسەڵاتی هێزە تائفی و نەتەوەپەرست و بنەماڵە میلیشیاکاندا گێڕانەوەی شەرعیەت بە حکومەت مانایەکی نیە، چونکە ئاماژەکردن لەسەر ناوهێنانی شەرعیەت بە ئۆرگانە هەڵبژێردراوەکان بە هێزە دەسەڵاتدارەکان لە عێراقدا، بەگشتی لەڕادە بەدەر فۆرماڵیە، چونکە ئاشکرایە کە دەستور و یاساکان ئەوە نین کە ژیانی سیاسی و کاروباری دەوڵەت ڕێکخەن، بەڵکو فاکتەری شکڵی و لاوەکین لە بەرامبەر ئەو هێزانەی لەئێستادا بە ئاستی هاوسەنگی هێزە میلیشیاکانیان دەسەڵاتی سیاسی ڕادەگرن، هەڵبژاردن بۆ پەرلەمانیش هەر ئەو میکانیزمە زاڵە بەسەریدا.

ئەوەی شاراوە نیە یاسا و یاسادانان فاکتەری یەکلاکەرەوە نەبوون بۆ چارەسەرکردنی کێشە و ململانێکانی نێوان ئەو هێزە سیاسیانەی لە عێراق و کوردستاندا دەسەڵاتدارن، بەڵکو مامەڵەکردن بووە لەسەر بنەمای بەرژەوەندیە سیاسی و ماددیە ڕاستەوخۆکان، لەلایەکی ترەوە چۆنیەتی ئاستی هاوسەنگی پەیوەندی نێوان حزبەکان بە شەڕ یا بە دانوسان و ڕێکەوتن لەگەڵ کێشەکان مامەڵەیان کردوە، نەک گەڕانەوە بۆ دەنگی خەڵک.

لە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان لە ساڵەی ڕابردودا بە پێکهێنانی بەڕێوەبردنی پارێزگاکان ئەنجامدرا، بەوپێیەی نەبوونی ڕێکەوتن لەنێوان هێزە سیاسیە کێبڕکێکارەکاندا نەگەیشتنە ئەنجامێکی دیاریکراو، بەئاشکرا ڕێگری هەیە لە پێکهێنانی حکومەتی خۆجێی بۆ هەردوو پارێزگای دیالە و کەرکوک، ئەمەش بەڵگەیەکی بەرجەستەیە لەسەر گرنگی نەبوونی سندوقەکانی دەنگدان.

بارزانی و تاڵەبانی بەجیا لە درێژەدان بە ململانێی مانەوەو پاراستنی زۆنی زەردو زۆنی سەوز، لەهەمانکاتدا لەبەرامبەر ئەو دۆخەی لە ئاراستەی ناوەندبونەوەی عێراقدا گیریان کردوە، لە قەیرانێکی تەواو سیاسی و ئابوریدا بەرەوڕوون. ئەتوانین بڵێین، ئەم قەیرانە لەئێستادا هۆکارێکی تەواو کاریگەرە لە دابەزینی ئاستی هاوسەنگی پێگەی بارزانی و تالەبانی، لەلایەک لە پەیوەندیان بە بەغداوە، ئەمەش گۆڕانی دەورانێکی وەها جیاوازە کە ناچار

کراوان زیاتر ملکەچی سیاسەتەکانی حکومەتی عێراق بن، لە لایەکی ترەوە چەنیەتی پەیوەندیان بە تورکیا و ئێران و ئەمریکا و وڵاتانی ترەوەکە دەکەوێتە بەر سەوداو مامەڵەی دەورەیەکی ترەوە، ناتوانن دژایەتی حکومەتی عێراق بکەن، لەهەمانکاتدا پەیوەندی نێوان خۆشیان، واتە بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی لە پرۆسەی ئەم ئاڵوگۆڕانەدا لەبەرامبەر چاوەڕوانی چارەنوسیانن کە بە ئایندەی بەغداوە چەقی بەستووە.
لەگەڵ هەموو ئەو ئاڵوگۆڕو پێشهات و چاوەڕوانیانەدا، دانیشتوانی زۆنی زەردو زۆنی سەوز زیاتر لە بەرامبەر وەحشیەتەکی ناسەقامگیردا بە بارمتە گیراون، نیشانەکانی ڕزگاری لەدەسەڵاتی بنەماڵە هیچ ئاسۆیەک لە ڕێگەی ئەم ئاڵوگۆڕانەوە نیشان نادات، بۆیە ئەتوانین بڵێین ئەو هێزو لایەنانەی دەیانەوێت ئومێد ببەخشن بە دانیشتوانی هەرێم، کە هەڵبژاردنەکانی ئەمجارە ئەتوانێ کۆتایی بەدەسەڵاتی زۆنی زەرد و زۆنی سەوز بهێنێت، خەتایەکی گەورە بەرامبەر بە خەڵکی کوردستان و ناڕەزایەتیەکان دەکەن، ئەو ناڕەزایەتیانەی کە ڕێگای ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی و پاکتاوکردن و کۆتایی دەسەڵاتی بنەماڵەیان گرتۆتە بەر.